

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Нова українська школа

Ірина Грущинська

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ ЛІТО

*Ведення спостережень
за природою*

1–4 КЛАСИ

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

ББК 74.262.0(я.71)
Г90

Рецензенти:

молодший науковий співробітник Інституту зоології
імені І.І. Шмальгаузена НАН України

Фесенко Г.В.

старший викладач кафедри теорії та методики початкової освіти
Київського міського педагогічного університету ім. Б.Д. Грінченка

Андрусенко І.В.

кандидат біологічних наук, доцент кафедри педагогіки
та методики початкового навчання

Національного педагогічного університету

ім. М. Драгоманова

Телецька Л.І.

Грущинська І.В.

Г90 Я досліджую світ. Літо : ведення спостережень за природою : 1–4 кл. / І.В. Грущинська. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2019. — 128 с.

ISBN 978-966-10-5461-4

У посібнику запропоновано різні способи організації спостережень за природою влітку. Подано цікавий матеріал про рослини та тварин рідного краю, практичні завдання, багатий літературознавчий матеріал про літо (вірші, загадки, прислів'я та приказки), народні прикмети, правила безпечної поведінки в природі.

Для детальних спостережень радимо вести щоденник, в якому фіксувати дату певного явища або процесу та зображувати його у вигляді малюнка чи схеми.

Зміст посібника відповідає Державному стандарту початкової освіти та типовим освітнім програмам.

Для учнів та вчителів шкіл, вихователів груп продовженого дня, студентів педагогічних закладів освіти.

ББК 74.262.0(я.71)

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

ISBN 978-966-10-5461-4

© Грущинська І.В., 2019
© Навчальна книга – Богдан, 2019

Хочете стати справжніми знавцями рідної природи? Для цього потрібно навчитися спостерігати. Тобто дивитися і бачити, побачивши, дивуватися, а здивувавшись, поставити запитання й шукати на них відповіді. І тоді крок за кроком мудра й вічна природа відкриватиме вам свої таємниці.

Допоможе вам вести спостереження за літніми змінами в житті природи поважний пан у смугастому оксамитовому дорогому фракку. Він — дослідник природи, знавець народних звичаїв, музики, поезії і завзятий мандрівник. Зазвичай усюди літає, в кожному квітку і шпарину заглядає і прискіпливо вивчає. Любить він побешкетувати, загадки порозгадувати, але часом нападає на нього нудьга, тоді він невдоволено гуде, за що й отримав своє прізвисько Гудима.

Здогадалися, хто буде вашим помічником? Правильно. Це допитливий пан Джміль.

The image features a decorative floral background with green vines and various colored flowers (yellow, blue, purple, green). A butterfly with yellow, orange, and red wings is positioned in the upper left quadrant. A central green rounded rectangle contains the text 'РОЗДІЛ 1'. Below this, another butterfly with blue and purple wings is shown. The bottom half of the image continues the floral pattern with more yellow, blue, and purple flowers and green vines.

РОЗДІЛ 1

The background is a light cream color with a repeating pattern of stylized green vines and leaves. Interspersed among the vines are various colorful flowers: yellow, green, blue, purple, and orange. A large, vibrant butterfly with yellow, orange, and red wings is positioned in the upper right quadrant. Another smaller butterfly with blue and purple wings is located near the center. The text 'ЛІТНІ МІСЯЦІ' is written in a bold, red, sans-serif font, with a small butterfly perched on the top right of the letters. The text is surrounded by a decorative border of small, light-colored flowers and leaves.

ЛІТНІ МІСЯЦІ

1. ЯК ВИНИКЛА НАЗВА МІСЯЦЯ ЧЕРВНЯ?

Червень відкриває тепле, барвисте літо.

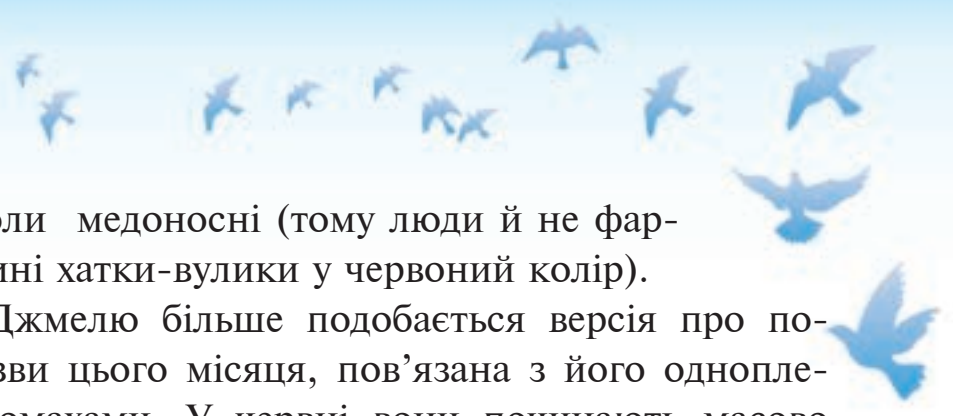

Червень! Червень! Дні веселі,
Тріумфуюча трава!
Тільки джміль з віолончелі
Звуки смутку добува.

Дмитро Павличко

Наш друг Джміль замислився: “Чому люди перший місяць довгоочікуваного літа називали червнем?” Є над чим поміркувати, бо про походження назви існує багато припущень. Найпростіше таке: перший місяць літа отримав свою назву від буйного цвітіння червоного маку, зачервонілих ягід суниці лісової, достиглих соковитих червоно-чорних черешень або кисло-солодких вишень, що починають визрівати у червні. Або, може, назва пов’язана з тим, що у цей період року настають найдовші дні літнього сонцестояння. Видається, що саме у червневі дні сонце світить найяскравіше. Недарма ж кажуть: “Червень літо зарум’янив”. Хоча нашому герою ці обидві версії не до вподоби, адже він не бачить червоних барв, так само як і його близькі родички —

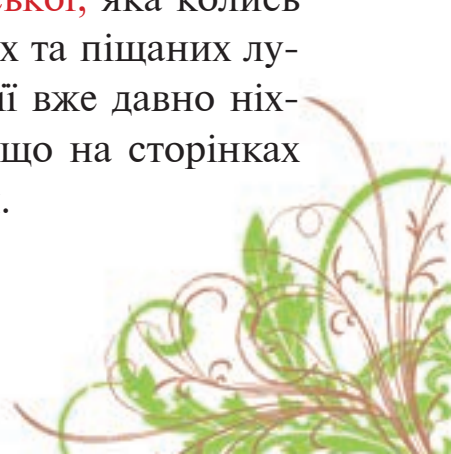
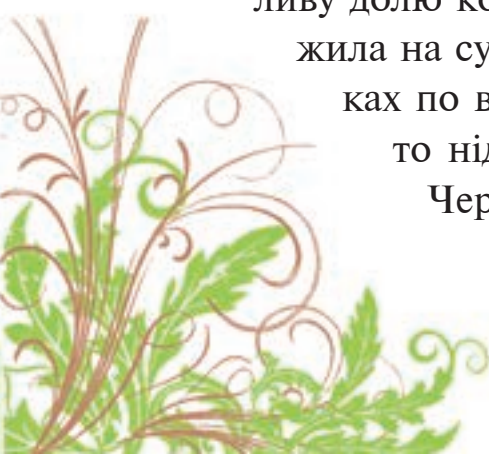

свійські бджоли медоносні (тому люди й не фарбують бджолині хатки-вулики у червоний колір).

Особисто Джмелю більше подобається версія про походження назви цього місяця, пов'язана з його одноплемінниками комахами. У червні вони починають масово розмножуватись, а люди чомусь неправильно називають личинок комах червами.

— Хіба ж то черви? — продовжує невдоволено гудіти Джміль-Гудима. — Яке неподобство! Щоб гусінь метеликів шкідливими червами називати? Можливо, це бджолярі дали назву місяцю червню, вони вже точно знають, що саме в цей час бджолині матки найактивніше відкладають яйця, а з них вилуплюються личинки, яких вони також чомусь червами називають. — Але найбільш вірогідним, на мою думку, — далі міркував Джміль, — є походження назви червня від комах червеця-кошенілі. У давнину її використовували для виготовлення цінного червономалинового барвника — карміну. Ним фарбували вовну, льон, бавовну та вироби з них. Нитки для вишивання українського вбрання та рушників також фарбували барвником, отриманим із червеця. Тож таке широке розповсюдження цього промислу, можливо, й сприяло виникненню назви місяця червня.

При цій думці Джміль-Гудима пригадав нещасливу долю комах **кошенілі польської**, яка колись жила на сухих лісових галявинах та піщаних луках по всій Україні, а тепер її вже давно ніхто ніде не зустрічав, хіба що на сторінках Червоної книги України.

2. ЯК ВИНИКЛА НАЗВА МІСЯЦЯ ЛИПНЯ?

Добре, що хоч про походження назви місяця липня довго розмірковувати не доведеться, бо відразу зрозуміло, що назва пов'язана із цвітінням липи. Однак не все так просто, як видається на перший погляд. Адже розпочинає цвісти липа серцелиста, найпоширеніша в наших лісах, у другій половині червня.

Ще раніше, днів на десять, зацвітає інша порода липи — липа європейська. Це дерево частіше можна побачити у природі в західних районах України та у парках, де його спеціально висаджують за красу крони та запашний медоносний цвіт.

Існує ще й третій вид — липа широколиста. Але вона також цвіте у червні. Якщо липи цвітуть у червні, то чому ж тоді виникла така назва середнього літнього місяця? Є над чим і тут поміркувати, — подумав допитливий пан Джміль. — Липа — улюблене дерево в Україні не лише людей, а й комах. Полюбляють липовий цвіт бджоли. Іноді

після цвітіння липи вони збирають з неї падь — солодку рідину, яку виділяє липова попелиця. В Україні одна бджолина сім'я може зібрати від 7 до 20 кг липового меду. Його ще називають “липцем”. Мед, зібраний з липового цвіту, світло-жовтого кольору, прозорий, часом зеленкуватий, з ніжним ароматом. Липець дуже корисний для здоров'я і цінується вище за інші сорти меду. Тому цілком ймовірно, що назва місяця пішла від “липцю” — періоду основного медозбору, який припадає саме на середину літа. Нарешті знайдена правильна відповідь, — зрадів Джміль.

— Але не лише медами славиться липень. Це місяць ягід:

солодкої малини, смородини, порічок, масового дозрівання вишень, абрикосів, перших ранніх сортів яблук; збирання грибів. Настає косовиця духмяних трав.

І тут раптом Джміль продекламував поетичні рядочки:

— Здрастуй, *липню* кучерявий!
Із дванадцяти братів
Тільки ти м'які отави
Стелиш на моїм путі.

Михайло Драй-Хмара

На жаль, діти почули лише гучне гудіння.